

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ ПРАВОСУДДЯ У НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРАВОПОРЯДОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Сергій КУЛИК

*кандидат юридичних наук, суддя
Дарницького району суду міста Києва
м. Київ, Україна*

У контексті вступу до Європейського Союзу правосуддя перестає бути загальною ціннісною категорією і набуває значення перевірюваної інституційної умови євроінтеграції. Судова реформа в Україні розглядається не як внутрішня адміністративна модернізація, а як один із ключових напрямів виконання критеріїв вступу¹. Європейська комісія у *Ukraine 2025 Report* прямо виходить із того, що ефективна, незалежна та якісна судова система є центральною складовою переговорного порядку денного; при цьому у травні 2025 року Україна ухвалила дорожню карту з верховенства права, але ще має прийняти нову середньострокову стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства, узгоджену з цією дорожньою картою². Така асинхронність має не лише технічне, а й нормативне значення: дорожня карта задає передвступні орієнтири та перелік реформ, тоді як стратегія повинна забезпечити внутрішню системність, часову послідовність і розподіл інституційної відповідальності. За відсутності такого узгодження імплементація міжнародних стандартів ризикує залишитися набором окремих заходів без цілісної архітектури.

Юридичне ядро цих стандартів формують стаття 47 Хартії основоположних прав Європейського Союзу і стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Стаття 47 гарантує право на ефективний засіб юридичного захисту та на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, установленим законом³. Керівництво Європейського суду з прав

¹ Kolotylo, M. (2024). Ukraine's accession process to the EU: Judicial reform in the focus. *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal*, 10, 83–98. <https://doi.org/10.18523/kmlpj320051.2024-10.83-98>

² European Commission. (2025, November 4). *Ukraine 2025 report* (SWD(2025) 759 final). https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf

³ European Union. (2012). *Charter of Fundamental Rights of the European Union*: Article 47. Right to an effective remedy and to a fair trial. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A12012P047>

людини щодо статті 6 у цивільному аспекті конкретизує, що право на справедливий суд охоплює доступ до суду, змагальність, рівність сторін, розгляд упродовж розумного строку, незалежність і безсторонність суду⁴. В цій сукупності міжнародний стандарт правосуддя набуває юридичної визначеності: йдеться не про абстрактну справедливість, а про вимірювані вимоги до судової інституції, процесуальної форми та механізмів захисту права.

Зміст цих стандартів у сучасній доктрині розкривається передусім через незалежність і безсторонність суду. В. Єгорова та А. Славко обґрунтовують, що гарантії суддівської незалежності охоплюють конституційні, інституційні, процедурні та фінансові елементи, а ключовими ризиками для України залишаються втручання в розгляд конкретних справ, тиск з боку інших гілок влади та маніпуляції процедурами призначення і звільнення суддів⁵. Оновлений Контрольний список верховенства права Венеційської комісії 2025 року додатково підкреслює, що регрес верховенства права в Європі знову висунув на перший план питання ефективних стримувань і противаг та незалежних інституцій, насамперед судів⁶. У ще більш прикладному вимірі Висновок № 27 (2024) Консультативної ради європейських суддів наголошує, що дисциплінарна відповідальність суддів є сумісною з незалежністю лише за умови чітких підстав, належної процедури, мотивованості рішень і захисту від використання дисциплінарного механізму як інструменту тиску⁷. Міжнародні стандарти правосуддя охоплюють не лише право особи на звернення до суду, а й порядок формування суддівського корпусу, межі дисциплінарної відповідальності та внутрішні гарантії інституційної автономії судової влади.

Імплементація цих стандартів у національний правопорядок України проходить не лише через законодавче закріплення принципів, а через дію конкретних кадрових, дисциплінарних та інституційних процедур. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» формує правову основу організації судової влади, статусу судді, добору, кар'єрного просування

⁴ European Court of Human Rights. (2025, August 31). Guide on Article 6 of the Convention – Right to a fair trial (civil limb). <https://ks.echr.coe.int/web/echr-ks/article-6-civil>

⁵ Yehorova, V., & Slavko, A. (2025). Guarantees of judicial independence and impartiality: International standards and prospects for Ukraine. *Ehrlich's Journal*, (14), 26–34. <https://doi.org/10.32782/ehrlchsjournal-2025-14.04>

⁶ Venice Commission. (2025). The updated Rule of Law checklist (CDL-AD(2025)002-e). <https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD%282025%29002-e>

⁷ Consultative Council of European Judges. (2024, December 6). Opinion No. 27 (2024) on the disciplinary liability of judges. <https://rm.coe.int/opinion-no-27-2024-of-the-ccje/1680b2ca7f>

та дисциплінарної відповідальності⁸. Проте оцінка Європейської комісії за 2025 рік показує, що вирішальне значення має не текст закону як такий, а практичне функціонування органів суддівського врядування. Комісія відзначає, що Вища рада правосуддя і Вища кваліфікаційна комісія суддів загалом функціонували, однак проблеми добору і призначення їх членів, інституційної спроможності та доступу до баз даних потребують невідкладного вирішення⁹. У дисциплінарній площині особливе значення мало створення у грудні 2024 року Служби дисциплінарних інспекторів як автономного підрозділу Вищої ради правосуддя; за допомогою цієї служби було розглянуто близько 6 000 дисциплінарних скарг, 36 суддів отримали дисциплінарні стягнення, а щодо 7 було розпочато процедуру звільнення. Разом із тим Європейська комісія прямо вказує на проблеми якості мотивації рішень у дисциплінарних справах, необхідність точнішого визначення дисциплінарних проступків і усунення ситуацій, коли суддя може уникнути негативних наслідків шляхом відставки до ухвалення рішення про звільнення. Імплементация міжнародних стандартів правосуддя в Україні вже здійснюється через добір, перевірку доброчесності, дисциплінарні процедури й оновлення органів врядування, такі механізми залишаються головною зоною ризику.

Практичний вимір імплементації особливо виразно простежується у прецедентах Європейського суду з прав людини щодо України. У справі *Oleksandr Volkov v. Ukraine* Суд встановив, що провадження у Вищій раді юстиції та парламенті не відповідало вимогам незалежності й безсторонності за статтею 6 Конвенції¹⁰. У справі *Burmych and Others v. Ukraine* Суд констатував структурний характер проблеми невиконання або тривалого невиконання національних судових рішень, що прямо підриває право на справедливий суд і ефективний засіб юридичного захисту¹¹. Такі рішення важливі не лише як зовнішня критика, а як індикатори того, де міжнародні стандарти переходять у площину конкретних інституційних дефектів національної системи. Їх імплементація у внутрішньому правопорядку повинна здійснюватися не лише через реформу органів врядування, а й через правозастосовну практику національних судів. У цьому сенсі істотне значення має те, що

⁸ Верховна Рада України. (2016, 2 червня). Про судоустрій і статус суддів (Закон України № 1402-VIII). Законодавство України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

⁹ European Commission. (2025, November 4). Ukraine 2025 report (SWD(2025) 759 final). https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275ecde7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf

¹⁰ European Court of Human Rights. (2013, January 9). Case of Oleksandr Volkov v. Ukraine. <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-115871>

¹¹ . European Court of Human Rights. (2017, October 12). Case of Burmych and Others v. Ukraine. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-178082>

українське законодавство покладає на суди обов'язок застосовувати Конвенцію та практику Європейського суду з прав людини як джерело права¹². Такий канал забезпечує перехід від міжнародного стандарту до національної судової практики.

Короткий порівняльний контекст показує, що українська ситуація має і спільні, і специфічні риси серед країн-кандидатів. Європейська комісія у *Moldova 2025 Report* також оцінює реформу правосуддя як центральний елемент кластеру «Основи», а на офіційному рівні ЄС і Молдова у спільній декларації 2025 року окремо підтвердили значення посилення незалежності судової влади, прозорості й модернізації судового адміністрування¹³. Для країн-кандидатів загальною є вимога перетворити міжнародні стандарти правосуддя на реально діючі процедури та інститути. Українська специфіка полягає в тому, що ця трансформація відбувається одночасно в умовах війни, високої кадрової турбулентності та потреби паралельного оновлення кількох органів суддівського врядування.

Отже, імплементацію міжнародно-правових стандартів правосуддя в Україні доцільно оцінювати не за кількістю запозичених формул і не за самим фактом нормативного посилення на незалежність чи справедливий суд. Вирішальним критерієм є те, наскільки ці стандарти стали частиною реально діючих процедур добору суддів, перевірки доброчесності, дисциплінарної відповідальності, функціонування органів суддівського врядування та національної судової практики. За таким підходом євроінтеграція у сфері правосуддя постає не як декларативне зближення, а як перебудова інституційної архітектури судової влади відповідно до міжнародно-правових вимог.

¹² Верховна Рада України. (2006, 23 лютого). Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини (Закон України № 3477-IV). Законодавство України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

¹³ European Commission. (2025, November 4). *Moldova 2025 report*. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/23fa6af0-89b3-4532-a3d9-d1638727d14c_en?filename=moldova-report-2025.pdf